

Nr 4 vinter 2017

SMÅBRUKAREN

Tidskrift för småbrukare, mathantverkare och konsumenter

Den levande matjorden

Vargen kommer

Kaniner, kaniner, kaniner...

SVENSK AGRARHISTORIA

PRODUKTIONSINFORMATION

Småbrukaren är en tidskrift för småbrukare, mathantverkare och konsumenter. Tidningen utkommer med fyra nr/år.

Redaktör:

Marina Eriksson
Örstad 3, 618 33 Kolmården
Tel.: 0703-57 95 64
redaktionen@sverigessmabrukare.se

Ansvarig utgivare: Marina Eriksson

Grafisk form och layout: Jonas Wangsten

Omslagsbild: Nordiska Museet

Insänt material kan komma att kortas och redigeras. För icke beställt material ansvarar ej. Önskas material åter ska ett frankerat returkuvert skickas med.

Eftertryck tillåtet efter redaktionens medgivande.

Prenumeration

Tidningen ingår i medlemsavgiften, 400 kr/år, för Småbrukarna. Vill du bli medlem kontakta förbundet. Endast prenumeration, 390 kr/år. Betalas till bankgiro 5334-9494.

Annonsansvarig: Marina Eriksson
marina@sverigessmabrukare.se

Tryck: Trydells, Laholm

Ordförande

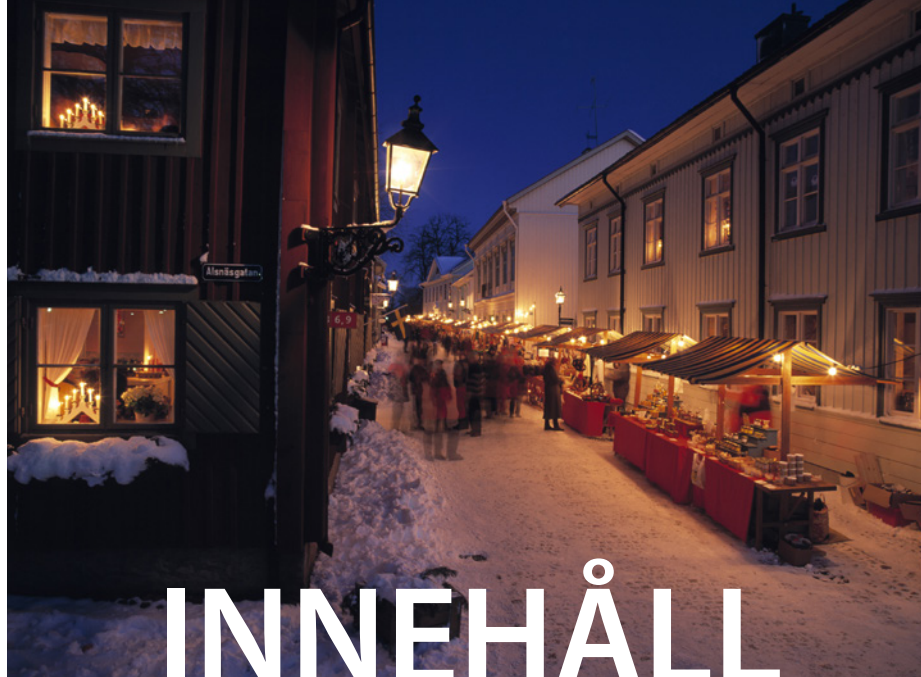
Jonas Wangsten
Åshammar Prästgården, 664 91 Grums
Tel: 0555-722 05 eller 070-588 38 16
info@sverigessmabrukare.se

Kassör, Medlemsregister & Kansli

Lena Larson
Estenstorp 5, 570 21 Malmbäck
Tel: 0380-66 20 51 eller 070-5592769
kansliet@sverigessmabrukare.se

Besök vår hemsida

www.sverigessmabrukare.se

Ledare	3
Gästskribent: Helen Tivemark	4-7
Artikelserie: Svensk agrarhistoria	8-9
Politik: Vad tycker småpartierna	10-11
Reportage: Kaniner på frammarsch	12-15
Reportage: David Montgomery	16-17
Reportage: Av jord är du kommen	18-19
Reportage: Kultursorter på Julita	20-21
Brev till Småbrukaren	22-25
Torget	26
Förbundsnytt	27-29
Aktiviteter	30
Kontaktuppgifter till lokalavdelningar	31

SMÅBRUKARNA
Förbundet Sveriges Småbrukare

”När den ena handen vet vad den andra gör”

Ända sedan 1947 års jordbruksöverenskommelse har staten medvetet arbetat för att storleksrationalisera jordbruket. I början fanns det sociala aspekter bakom strategin. Man ville att en jordbrukare skulle kunna få en skäligen ersättning för sitt arbete. Lantbruksnämnderna fick uppdraget att välja ut vilka jordbruk som skulle bli bärkraftiga. 20 år senare så övergav man familj jordbruken. Tillväxt, specialisering och en intensifierad nedläggning av mindre jordbruk fastslogs av riksdagen.

Det är inte bara inom jordbruket som staten har bidragit till storleksrationaliseringen. Här i Värmland minns vi fortfarande när Arla prisdumpade sina mejeriprodukter på Milkos hemmarknad för att sedan, när Milko var svaga, lyckas få staten att gå med på ett uppköp trots att det stred mot konkurrenslagstiftningen. Det dröjde inte länge innan mejeriet i Karlstad lades ned...

STATEN OCH KAPITALET SITTER I SAMMA BÅT

Ni kanske känner igen den här textens rubrik. Det är Blå Tågets sång från tidigt 70-tal som kanske är mer känd för sin refräng ”Staten och kapitalet sitter i samma båt”. Ni minns säkert också när Socialstyrelsen informerade om att det var viktigt att äta 6-8 skivor bröd om dagen. Fast nu var det egentligen Brödinstitutet som körde den stora annonskampanjen med både Socialstyrelsens och Konsumentverkets medgivande.

Ungefär 10 år senare började staten via Livsmedelsverket planera för

nyckelhålmärkning. Man ville få folket att tro att det var onyttigt med mättat fett, vilket senare har visat sig vara totalt fel. Jag jobbade vid den här tiden med ett charkföretag som var kända för sin goda gräddleverpastej. Så kom nyckelhålet och man fick anpassa sig och göra en smaklös pastej som istället för naturligt fett innehöll diverse tillsatser. Givetvis var den betydligt billigare att tillverka. Livsmedelsindustrin jublade. Istället för riktig mat kunde man nu tillsätta socker, konsistensgivare och ett ”nyckelhål”. Mest jublade säkert mejerierna då de fick folk att köpa minimjolk för samma peng som riktig mjolk. Fettet som blev över kunde man göra smör av utan att någon tyckte att det var konstigt. Staten och kapitalet sitter ännu en gång i samma båt

VI HAR NÄSTAN INGEN SVENSK LIVSMEDELSINDUSTRI

I år har vi fått en livsmedelsstrategi som vill gynna vår livsmedelsindustri och export. Man kan dock undra varför.

Norska Orkla äger Abba, BOB, Ekströms, Felix, Frödinge, Kalles, Önos, OLW och Göteborgskex

Mejeriföretagen Skånemejerier, Hjordnära och Åsens ägs av det franska Groupe Lactalis och italienska Barilla äger världens största knäckebrödstillverkare Wasabröd

Multinationella Unilever äger GB, Knorr och Milda. Scan är finskt och Arla är mer europeiskt än svenskt.

Nyligen blev det stora rubriker när riskkapitalbolaget Nomad Foods köpte Findus för att genast lägga ner produktionen i Bjuv.

Så frågan är varför staten med sin strategi vill gynna livsmedelsindustrin som i stort sett är utlandsägd. Förmodligen är det för att staten och kapitalet sitter i samma båt.

Många hävdar att vi som producerar mat skall ta en större del i värdekedjan. I detta nummer uppmärksammar vi den ökande uppfödningen av köttkaniner. De nya kaninbönderna måste ofta vara både uppfödare, slaktare, marknadsförare och försäljare. Kraven som ställs på den enskilda bonden blir högre ju fler roller han eller hon ska sköta. Det här är heller inget som är unikt för jordbruket. Så här skriver författaren Dag Öhrlund om hur det ser ut i förlagsbranschen:

”Borta är den tid då en författare kunde lämna av sin pappersbunt på förlaget, ta på sig baskern och dra sig tillbaka till kammaren för att skriva nästa roman medan förlaget skötte resten. Den som vill vara med på banan i dag måste inte bara vara berättare utan också sin egen strateg, säljare, coach, marknadsförare, ekonom och spåkärning. Bland annat.”

Nu lämnar vi snart 2017 bakom oss och ser fram mot ett nytt år. I julbrevet som du får med inbetalningskortet för 2018 kan du läsa mer om vad Småbrukarna gjorde under det gångna året.

God jul och ett gott nytt år önskar styrelsen

JONAS WANGSTEN

JAG ÄR KVINNA, 47 ÅR, MILJÖVETARE OCH ANTROPOLOG.
JAG HAR ARBETAT MED KULTUR- OCH MILJÖFRÅGOR I SVERIGE OCH
UTOMLANDS I MÅNGA ÅR OCH JAG ÄR EN PASSIONERAD DJUR-
OCH NATURÄLSKARE SEDAN BARNSBEN.
OCH SÅ ÄR JAG ÄVEN JÄGARE. JAG JAGAR OFTA.

VARGEN KOMMER...

Att jag är jägare förvånar har jag märkt. Jag hör kommentarer som: –”Du?! ...jagar du? Men hur...” – som om jakt och miljöarbete inte alls gick ihop. Från både jägare och kollegor.

För mig finns ingen motstridighet i att djupt vörda de djur som lever i skogen och att ibland få skjuta något av dessa för att nära mig och min familj (då ingen av oss är vegetarian) – vilket för övrigt bara är en av många anledningar till att jag jagar.

Det är för mig heller inget konstigt med att aktivt vilja skydda en art som varit gravt hotad under många år, eller att vilja skydda husdjur och boskap som faller offer för arten där den vuxit sig stark igen. Min verklighet rymmer allt detta och inget av det är konstigt. Det konstiga tycker jag är hur en debatt kan bli så polariserad när så många gemensamma intressen finns.

Jag har märkt under dessa år hur oerhört lite många icke-jägare bland allmänhet och ”miljöarbetare” vet om jägarkåren och jakt. Och jag har under samma tid lagt märke till hur lite många jägare egentligen vet om ”miljöarbetare” och allt de gör när de inte pratar varg.

NJUTA AV DEN LÅNGA STILLHETEN

De flesta av oss är köttätare. Precis som vargen. Vissa människor har valt att leva som vegetarianer och andra som aktiva jägare. De däremellan köper sitt kött, men någonstans har någon dödat, flått och styckat ett djur åt dem. Vi jägare gör det själva, och då har djurets liv gått sin naturliga gång fram tills dödsögonblicket, de gånger vi faktiskt skjuter något. Ofta blir det mest att vi ses, får vara en stund i skogen. Tysta och uppmärksamma får vi njuta av dess plötsliga ljud, rörelser och långa stillheter. Vi upptäcker nya

svampställen som vi kommer att återvända till en annan gång. Betraktar en ensam fågel som oväntat landar en meter ifrån oss. Eller upptäcker en gammal viltåker som vi tänker att vi kanske skulle kunna återuppliva. Sedan samlas vi ibland bland träden, grillar, samtalar. Njuter av stunden, platsen och samhörigheten. Precis som många andra naturälskare som tar sig en tur i skogen.

Det är kanske lätt att sitta på ett kontor på Söder i Stockholm och förarga sig över det till synes trånga perspektivet från vissa på den Värmländska landsbygden – utan att själv någonsin erfarit förlusten av boskapsdjur som representerar ens levebröd, eller ett älskat husdjur, eller känt

oro vid synen av ens barn som leker själv på gräsmattan intill skogsbrynet.

Och det är kanske lika lätt att sitta i en stuga i Värmland och fördöma de som värnar om vargen och alla rovdjurs bevarande – utan att själv för en sekund sätta sig in ett större perspektiv och acceptera att det kan se lite annorlunda ut därifrån, med mycket annan information som man själv kanske inte ens orkar eller vill ta in.

I båda fallen känner jag så övertydligt att det är bristande kunskap, bristande förståelse, för den andre, för helheten, för det gemensamma, som skapar svårigheterna att hitta gemensamma grunder i vargfrågan.

**DET ÄR KANSKE LÄTT ATT SITTA PÅ ETT KONTOR
PÅ SÖDER I STOCKHOLM OCH FÖRARGA SIG
ÖVER DET TILL SYNES TRÅNGA PERSPEKTIVET
FRÅN VISSA PÅ DEN VÄRMLÄNSKA
LANDSBYGDEN**

**OCH DET ÄR KANSKE LIKA LÄTT ATT SITTA I EN
STUGA I VÄRMLAND OCH FÖRDÖMA DEM SOM
VÄRNAR OM VARGEN OCH ALLA ROVDJURS
BEVARANDE – UTAN ATT SJÄLV FÖR EN SEKUND
SÄTTA SIG IN ETT STÖRRE PERSPEKTIV**

För visst är det väl konstigt? De personer jag träffat som varit mest måna om att skydda djur, deras livsmiljö, som är ute i skogen flera gånger i veckan året runt, som därigenom lärt sig läsa djurens beteenden, vanor, som lägger märke till skiftningar och förändringar, som vet hur många djur det finns, när och var nya arter plötsligt tillkommer, som ringer runt sina kamrater under veckokvällar för att diskutera det de sett, hört, upptäckt och som ringer till Länsstyrelsen och rapporterar, frågar, läser, diskuterar, engagerar sig... Visst är det väl konstigt att dessa personer ofta framställs som enfaldiga, aggressiva ”varghatare” som vill utrota varenda en?

Och visst är det väl lika udda, att personer som känt ett sådant brinnande intresse att de tillbringat årtal i skolbänken, ute i fält, ensamma och tillsammans med likasinnade, som lärt sig läsa djurens beteenden, vanor, som också lägger märke till skiftningar och förändringar, som vet hur många djur det finns, när och var nya arter plötsligt tillkommer, som ringer runt sina kollegor för att diskutera det de sett, hört, upptäckt och som ringer till olika myndigheter och organisationer och rapporterar, frågar, läser, diskuterar, engagerar sig... Visst är det väl konstigt att dessa personer i många jaktlag framställs som verklighetsfrämmande ”vargkramare” som inte vet bättre än att vilja fortsätta skydda, som vissa av er säger, ”skit som vargen”?

EGENTLIGEN ÄR VI ÖVERENS

Visst, dessa stereotyper finns på riktigt. Men de tillhör minoriteterna. De utgör ett fåtal mer eller mindre tunnelseende individer, samlade i små klickar. Tyvärr hörs och syns de oftare än andra. Men de allra flesta inom båda grupper är faktiskt till 95% överens om allt, kanske utan att de faktiskt vet om det. Ska verkligen de extrema 5% få forma bilden vi har av varandra? Hur många ur gruppen du föraktar känner du personligen?

Det som slog mig allra mest under den tid då jag satt i kökssoffan på kvällarna och studerade inför jägarexamen, det var den stora kvalitét och spännvidd på all information som man idag är tvungen att kunna för att ha rätt att bära vapen i skogen. Den var jämbördig mina miljövetenskapsstudier på universitetet. Materialet var både övergripande och detaljerat och innefattade biologi, etologi, ekologisk, kulturhistoria, jakt- och

vapenlagstiftning, slakthygien, ballistik och viltvård. För att bara nämna en del.

Jag minns att ordet säkerhet dansade fram som ledmotiv i vart och varannat stycke. Säkerhet för en själv, för jaktkamraterna och för djuren. Att främja djurens livsmiljö och levnadsvillkor genom olika typer av viltvård var ett ansvar som framställdes som lika självklart som att ansöka om vapenlicens.

RESPEKT FÖR VILTET

Jag minns också hur jag, allt eftersom kapiteln flöt förbi, fylldes och berördes av den känsla som förmedlades mest och oftast genom sidorna, nämligen respekt. För viltet, för deras livsmiljö, för själva jakten och för alla de hundar som i de allra flesta fall är en del av den. Visst, jag möter den absolut inte i alla jaktkamrater jag träffar, vilka under årens lopp nått upp till kanske ett hundratal i olika jaktlag. Det finns jägare som är fantastiskt begränsade i både helhetsperspektiv och etik. Men antalet sådana är även det begränsat. Och jag ser heller inte respekt i alla uttalanden jag hör eller läser från miljöorganisationsrepresentanter – vare sig gentemot jägarna, deras kunskap och erfarenhet, jaktens omfattande deltagande i landets viltvård, eller jaktens betydelse för minskning av viltolyckor eller för eftersök när de skett. För att bara nämna en del.

INTE ENDAST VARGEN

Jag blir illa berörd när jag hör den alltför ofta till synes självgod attityden, både hos vissa jägare och hos vissa miljöorganisationsrepresentanter. Jag anser att frustrationen har belägg hos de jägare som har empirisk kunskap och en klarsynt, ekologisk blick på situationen, men hos andra bara är en brist på kapacitet

att se på en sak – deras eget intresse – utifrån. Och en miljöorganisationer med ack så goda intentioner att faktiskt till och med att göra skada. Ta sälen till exempel som, hur söt den än är, som art nu blivit en seriös predator och därmed bidrar till att hota vissa fiskbestånd i Östersjön. Att vilja fortsätta skydda den till alla pris rubbar ekosystemet den lever i. Eller vargen som, hur vacker och mytisk den än är, nu faktiskt är en seriös predator för vissa arter, både vilda och domesticerade.

Vi jägare behöver också påminnas om att vi trots allt blott är en del av mångfalden, av samma ekosystem som vargen. Att inte heller vi har ensamrätt på skogen och dess vilt. Jag tycker också att det är bedrägligt att de som investerat i olika typer av djurhållning för att bidra till en levande landsbygd blir bokstavligt talat ruinerade över en natt pga av att en enda varg rivit 11 av 40 får till döds och skadat 16 andra, som plågats mycket. Och att det händer, gång på gång på gång. Jag förutsätter att en adekvat licensjakt inom kort kommer att vara en fullt accepterad del av rovdjursförvaltningen i vårt land.

FÖRÄNDRING ÄVEN FÖR JÄGARE

Och jag förutsätter att vi jägare också kommer att anpassa oss. Vi kommer att få lov att byta typ av jakt i många områden. Svårt som det kan vara med förändring av våra vanor, så finns ju ändå valmöjligheter. Vi behöver hitta sätt att samtala respektfullt med dem som faktiskt också kan och vill bidra till att bevara skogens alla arter och den naturliga fluktuation som både varg och människa och andra djur är en del av. För självklart ska vargen – som vilken art som helst – finnas och leva sitt liv. Men utan adekvat förvaltning, som för de andra stora rovdjuren, då får vi

stryka jakt, viltförvaltning, fåruppfödning, ja all frigående boskap från kartan, och är det något vi djurvänner önskar så är det väl frigående djur utomhus och en vacker, levande landsbygd?

Jag har privilegiet att vara ganska aktiv både inom jaktkåren och miljöorganisationer. Jag när ett varmt hopp om att våra perspektiv vidgas något, så att allas ansträngningar kan präglas mer av ömsesidig nyfikenhet och respekt än vad de gör idag. Jag hoppas det, för jag måste få fortsätta tro att vi alla kan se och vara större än såhär.

HELENE TIVEMARK

Denna krönika skrevs för snart fyra år sedan. Tyvärr är den fortfarande aktuell. Själv har jag sedan dess gjort en dokumentär om jakt, "Jag är jägare", där i princip allt utom vargfrågan tas upp. Jag valde att undvika vargfrågan eftersom den tar upp så mycket syre i möten och möjligheter mellan miljöintresserade.. Filmen finns nu tillgänglig även på nätet.

Källebergs honung & biredskap

Honung, biredskap,
bisamhällen.

Tvål och

hygienprodukter

Återförsäljare för

Töreboda Biredskap,

Ljusbergskupan

Tel 0471-420 73

mobil 070-510 66 28

epost:

kennnerth.f@telia.com

Vill du delta i
bevarandet av våra
utrottningshotade
allmogekor?

Föreningen Allmogekon
Kristen Kortebäck
0521 316 60
allmogekon@swipnet.se

Nordiska lantbruksskolan
på Hagaberg

JORDBRUKSREFORMATORN PER RÖSIÖ

**DET HÄR ÄR FÖRSTA DELEN I SMÅBRUKARENS ARTIKELSERIE
OM DET SVENSKA JORDBRUKETS OCH LANDSBYGDENS HISTORIA.
HÄR BERÄTTAR VI OM DEN STORA BETYDELSEN SOM PER RÖSJÖ
HAR HAFT FÖR DET SVENSKA JORDBRUKET – "EN JORDBRUKETS APOSTEL"
ALLA NI LÄSARE SOM HAR VÄRDEFULLA HISTORISKA KUNSKAPER
OCH ERFARENHETER FÅR VÄLDIGT GÄRNA HÖRA AV ER TILL REDAKTIONEN.**

Per Rösjö växte upp i en för jordbruket mycket turbulent tid. Vid 1800-talets början skedde stora förändringar i arvejordssystemet och lagarna för jordförvärv. Dette ledde till många hemmansklyvningar och stor rörlighet på fastighetsmarknaden. Lantegendomar blev föremål för spekulation bland patroner och direktörer i den framväxande industrialismen. Även laga skifte skapade

stora bekymmer i bondesamhället, när den tidigare gemenskapen och samarbetsviljan försvann.

Tillsammans med den stora befolkningsökningen i Sverige under 1800-talet skapades en allmän jordtrötthet och ett bonde- och landsbygdsförakt växte fram. Missväxten under 1860-talet blev katalysatorn som resulterade i emigration och folkflykt till städerna och industrin.

PER JÖNSSON TOG NAMNET RÖSIÖ

Per föddes 1861 på Hemmingsmåla gård i Jämshögs socken i västra Blekinge. Men det dröjde inte många år föränn familjen tog över Pers morfars gård Rösjögården, från vilken han senare tog sitt namn. Efter folkskolestudier, en kurs i handelslära, arbete som bokhållare på Rosersbergs gård samt en vinterkurs på Wulffs lantbruksskola i Trelleborg blev han först inspektor och

senare förvaltare på Gustavsviks säteri utanför Kristinehamn. På grund av säteriets dåliga ekonomi lämnade Rösjö Värmland för att återvända till Rösjögården som hans mor arrenderade.

Här skapade Per under några år ett mönsterjordbruk med Sveriges första privata förevisningsfält. För att kunna sprida sina, för den tiden banbrytande idéer, startade han Rösjö Privata Landbruksskola som han senare flyttade till Hagaberg utanför Jönköping där den, under namnet Nordiska Landbruksskolan, blev kvar fram till 1929.

SVERIGES FÖRSTA SMÅBRUKARSAMMANSLUTNING

Till skillnad mot tidigare jordbruksutbildningar ägnade Rösjö småjordbruken stor uppmärksamhet. Han propagerade starkt för odling av baljväxter, djupkulturer och god gödselvård som han menade mångdubbelt skulle öka avkastningen och inkomsterna. Hans mål var att stärka småjordbrukens roll i samhället och stävja den för kulturen skadliga industrialismen. 1899 bildade han Jönköpings Omnäjds Landtmannaförening, Sveriges första småbrukarsammanslutning. Han verkade ivrigt för att bärkraftiga småjordbruk skulle nyetableras i landet.

Med inspiration från bl.a. Viktor Rydberg, August Strindberg och Goethe

ville han motarbeta vad som han kallade för den andliga förflackningen med en ny agrar ideologi. Den gick ut på att jorden var helig och att naturen var den enda sanna vägvisaren för kulturell utveckling. "Småbruk! Oändligt dyra ord! Du famnar allt. Det fullödiga småbruket är ingen separatkultur. Det är all kultur."

EN FLITIG SKRIBENT

Rösjö spred inte bara sina läror genom sin skolverksamhet utan var samtidigt en av landets mest lästa skribenter inom jordbruksfrågor. Förutom en rad böcker och småskrifter abonnerade nästan 200 tidningar på hans kolumn "Tidsfrågor"

och senare "Lantmannens spalt". Samtliga artiklar samlade han i ett verk på tio volymer kallat Lantmannens bok som gavs ut i 20000 exemplar 1895.

JORDBRUKSPOLITISK RÖST

Trots att Rösjö aldrig engegerade sig politiskt gjorde han ändå stora avtryck.

Rösjö betonade vikten av ett nationellt jordbruk och varnade för farorna med att förlita sig på import. Han skrev under första världskriget boken "Räddningen" där han fick sina farhågor bekräftade.

Rösjö kritiserade starkt national-ekonomernas teori om att vi med industri och handelsvinster skulle kunna spara pengar genom att köpa maten från andra länder. Han menade att detta endast vore lönsamt om vi betalade kraftiga underpriser, vilket skulle leda till en utsugning av mindre välbeställda länder. Han kallade detta för en mänsklighetsfördärvande princip.

Resonemanget vittnar om att han, som man lätt kan tro, inte var en nationalist ur begreppets negativa betydelse. Hans något protektionistiska hållning var inte ett sätt att stärka sitt eget land på bekostnad av andra utan till fördel för hela mänskligheten. Tankegångarna liknar de som först hundra år senare togs upp av La Via Campesina med begreppet matsuveränitet vilket vi skriver mer om på sidan 28.

FREDRIK WANGSTEN

Ett mönsterjordbruk
med privata förevisningsfält

VAD TYCKER SMÅPARTIERNA ?

LANDSBYGDSPARTIET

Det är katastrof med vår självförsörjningsgrad. Sverige bör vara 100% självförsörjande på livsmedel. Det skulle alla medborgare tjäna på. Då får vi fler jobb, bättre mat åt befolkningen, säkrade inkomster, skatteintäkter, säkrat försvar samt en levande landsbygd.

Det största problemet för svenskt jordbruk är EU-medlemskapet som orsakar orättvis konkurrens, samt att svenska myndigheter inte är på landsbygdens sida. Till exempel rovdjursfrågan som saboterar möjligheten till djurhållning på många ställen. Överförmynderi gällande t ex djurskydd och jaktfrågor skapar rädsla, ilska och frustration. Lpo vill ha noll frilevande vargar i Sverige.

Sveriges regering förhandlar tyvärr inte med EU, utan vi ska agera någon slags naiv bank åt övriga Europa – på lantbrukarnas och hela Sveriges bekostnad! EU har spelat ut sin roll och är en toppstyrd koloss på lerfötter – som kostar enorma pengar. Lpo förordar Swexit. Även att vi fokuserar på egen produktion och tex lägger en importskatt på mat som vore olaglig att producera i Sverige. Upphandlingsreglerna borde ändras till att stötta lokalproducerat.

Angående gårdsförsäljning så är det nästan omöjligt med all byråkrati och krångliga regler, många orkar inte med processen. Fler småbruk, fler gårdsbutiker och fler småföretag gynnar hela Sverige.

ERIKA SÖRENGÅRD

Partiledare

I förra numret av Småbrukaren fick vi svar från alla riksdagspartier om hur de ser på olika saker som självförsörjning på livsmedel, vad lantbrukets problem beror på och vad man ser för lösningar. Några små partier som finns under 4%-spärren var också tillfrågade. Här kommer deras svar:

MEDBORGERLIG SAMLING

Medborgerlig samling är ett ”grönblått”, liberalkonservativt parti som står mer till höger äntillvänster. Självförsörjningsgraden på livsmedel är/ska vara en grundläggande samhällelig funktion som vi måste ta hänsyn till. Vi ser inget problem med storleksrationaliseringen i sig, men om den är en effekt av dålig lönsamhet – då är det inte bra. Om vi till slut bara har stora jordbruk kvar, då blir det en mycket sårbar situation för landet. Det borde vara ekonomiskt möjligt att driva ett mindre jordbruk om man är duktig. Däremot är debatten som polariserar mellan ekologisk och konventionell produktion inte bra.

Vi anser att svenskt jordbruk har en god förmåga att producera ren, bra mat, men det finns en politiskt skapad snedvridning av konkurrensförmågan. Vi vill därför sänka för jordbruket skadliga kostnader.

Det finns inget bra skäl att ha förbud mot gårdsförsäljning av tex egentillverkat vin.

EDWARD NORDÉN

Talesperson

ENHET

Kraftfulla åtgärder behövs för att öka Sveriges självförsörjningsgrad och ställa om jordbruket så att det blir oberoende av diesel och konstgödsel.

Det är den internationella konkurrensituationen som tvingar fram storskaliga jordbruk. Sådant jordbruk är inte långsiktigt hållbart eftersom det utarmar jordarna och dödar maskar och mikroorganismer.

Det bör införas internationella miljöskatter och regler som gör att närproducerade, ekologiska och rättvisemärkta produkter blir billigare än ”långtransporterade”, icke miljövänliga produkter.

Offentlig upphandling ska ta hänsyn till hur varor produceras. Lagen om upphandling bör ses över så den i största möjliga mån gynnar närsamhället, hälsan och miljön.

Aktivt stöd från staten bör införas, både ekonomiskt och med expertis, till jordbruk som bedrivs miljövänligt och kretsloppsanpassat.

Vi vill skapa förutsättningar för människor i alla åldrar att delta vid odlingar på olika sätt, tex genom andelsjordbruk och stadsodlingar.

Vi vill underlätta för gårdsförsäljning av livsmedel genom enklare regelverk och billigare kontroller.

ANDERS AXNER

Talesperson

FEMINISTISKT INITIATIV

Feministiskt initiativ står för en social, ekologisk och ekonomiskt hållbar jordbrukspolitik som ska säkra matsuveränitet och biologisk mångfald. Ett hållbart jordbruk sätter också folkhälsa, djurvälstånd och bra arbetsvillkor i fokus. Jordbruksstöden behöver riktas om och ökade resurser satsas så att omställning för hållbarhet och ökad självförsörjning främjas, istället för global konkurrenskraft och exportmarknader.

Växter framodlade för varmare klimat trivs dåligt i Sverige och går inte att odla i hela landet. Vi behöver därför växtförädla utifrån våra egna behov, och ta vara på tidigare erfarenheter.

Sveriges matproduktion kan bli mer hållbar och inom hela livsmedelskedjan från produktion till matbord behövs åtgärder för en ökad hushållning med resurser. Förutom ekonomiska styrmedel riktade mot konsumtionsledet vill vi aktivt stödja övergången till ett mer ekologiskt och småskaligt jordbruk. Att stödja ekologiska producenter genom olika former av ekonomiska styrmedel ger möjlighet att påskynda övergångsprocessen till ett mer hållbart jordbruk. Vi underlättar för små företag i gles- och landsbygd att tillmötesgå konsumenternas allt större efterfrågan av ekologisk och närproducerad föda, samtidigt som vi stärker landets förmåga att vara självförsörjande på livsmedel.

Vi vill främja små företag och lokalproducerade livsmedel och då kan gårdsförsäljning vara ett sätt att göra det.

INGRID MÅRTENSSON

Talesperson för landsbygdsolitik

FÄRRE NATURBETEN HOTAR BIOLOGISK MÅNGFALD

Lördag den 2 december var Småbrukarna inbjudna till Naturskyddsföreningens Mat och jordbruksnätverk för att diskutera och nätverka kring CAP, biologisk mångfald och naturbete.

Den biologiska mångfalden är vårt skyddsnet och den är allvarligt hotad. För mångfalden spelar jordbruket en stor roll. I Sveriges odlingslandskap (sju procent av landets yta) finns nära hälften av Sveriges växter, insekter och däggdjur, alla kräl- och groddjur, en fjärdedel av de fåglar som häckar här, samt många moss-, lav- och svamparter.

Nära hälften av Sveriges rödlistade arter är knutna till odlingslandskapet och enligt Artdatabanken har tillståndet försämrats.

Eva Hagström och Peter Einarsson berättade om hur vi kan påverka CAP, betespolitik och andra politiska styrmedel.

Tove Ortman, student på SLU, pratade om hur man kombinerar naturvård med lantbruk så att det blir lönsamt samt vad olika typer av lantbrukare har för åsikter.

Vi kom överens om att arbeta gemensamt med att påverka inom ramen för nya CAP.

ANNA SUNDBERG

VAR ÄR VÅRA PENGAR ?

Det är en befogad fråga från alla de bönder som fortfarande inte fått sina jordbruksstöd från 2015 och 2016 utbetalda. Föreningen Landsbygdsupproret (LU) har sedan den bildades 2015 protesterat mot statens orimliga behandling av ekonomiskt pressade jordbrukare. Den 21 november stod sju representanter för LU utanför jordbruksverket i Jönköping och grillade korv, en fredlig protest med en skarp underton. Sören Axelsson och Mikael Tidblad hade stämt träff med Anders Egonsson som är divisionsdirektör vid jordbruksverkets utbetalningsfunktion. De försökte återigen få svar på när pengarna kommer.

– Det enda besked han kunde ge var att ”vi jobbar så fort vi kan” och ”95 procent av pengarna är redan utbetalda”. Men för 2015 och 2016 är det 700 miljoner kronor som inte har betalats ut, det är mycket pengar. Vi påtalade också att statens kontrollhysteri när det gäller jordbruket har gått för långt, säger Sören Axelsson.

Fram till 2015 fungerade jordbruksverkets utbetalningar ungefär som de skulle. Problemen började när ett nytt datasystem hade upphandlats. Det nya systemet verkar inte klara av uppdateringar, som tex när arealen utökats jämfört med tidigare år. Följden blir att vissa lantbrukare inte får några pengar alls – eftersom datorerna misslyckas med att räkna ut rätt summa.

– Det är konstigt att Sverige som anses vara världsledande på dataspel inte kan fixa detta. Hur svårt kan det vara? I värsta fall får de väl använda papper och penna ! Många drabbade går back med hundratusentals kronor, hur är det tänkt att företagen ska klara det ? Den nya SAM-blanketten är ett annat problem, den hanterar inga toleranser överhuvudtaget. Man kan få en avvikelse på 20 kvadratmeter, det är helt galet, säger Sören Axelsson.

MARINA ERIKSSON

Föreningen Sveriges Kaninproducenter grundades 1992. Man ville bygga ett nätverk både för befintliga uppfödare och för dem som låg i startgroparna för att föda upp kaniner för köttproduktion. I många år var det Gösta Johnsson på Vreta kaningård som var föreningens ordförande. Han var en av de första som byggde ett godkänt kaninlakteri och höll kurser om uppfödning och kaninlakteri.

Fram till 2014 var föreningen ganska liten med 40-50 medlemsgårdar. Att medlemsantalet sedan ökade till de idag 150 anslutna gårdarna beror på två saker som hände 2014: Det första var att kaninerna återigen flyttades in som lantbruksdjur bland Jordbruksverkets förordningar. När det blev tydligt vilka regler som skulle gälla för näringen så ökade intresset för att starta yrkesmässig kaninköttproduktion. Det andra var att föreningen valde att öppna upp och marknadsföra sig mer tydligt.

Malin Sundmark är ordförande i kaninproducenternas förening och lägger ner mycket arbete på att främja kaninbranchens utveckling i Sverige.

Tidigare har det varit ett stort problem att kunna slakta kaniner lagligt. Det har endast funnits några få slakterier i landet som kunnat ta emot andras djur. På senare år har allt fler producenter valt att bygga för kaninlakteri i lite större skala. I dagsläget verkar efterfrågan på köttet inte vara något problem, nuvarande producenter säljer allt de kan producera.

Genom föreningen kan man som ny producent få stöd och information om vad som krävs för att kunna starta med kaninuppfödning och slakt/försäljning.

MALIN SUNDMARK SADE UPP SIG FRÅN JOBBET OCH SATSADE HELT PÅ SIN KANINUPPFÖDNING. NU HAR HON BYGGT ETT EGET SLAKTERI I SITT GARAGE, HON HÅLLER KURSER OCH SAMARBETAR MED FORSKARE FRÅN SLU.

Det är på Lisagården i södra Dalarna som Malin bor och arbetar. På gården finns också dikor, får och spannmålsodling – men kaninerna är hennes egen avdelning.

– Jag började med Gotlandskaniner 2003 och 2013 gick jag över till produktionsraser som New Zealand och Stora Silver. Det är stor skillnad på hur mycket mat man kan få ut från olika

ÖKAT INTRESSE FÖR

raser. Min åsikt är att tillväxten blir bättre på två- eller treraskorsningar. En perfekt slaktkanin ska väga över 3 kg vid 16 veckors ålder. Det ger en slaktvikt på 1,6-1,7 kilo, säger Malin.

BÄTTRE KALLT ÄN FÖR VARMT

Stallarna, som är uppdelade i mindre avdelningar, rymmer totalt 80 avelshonor. Här finns varken isolering eller uppvärmning. Kaniner tål inte värme särskilt bra, men kyla är sällan något problem.

– Sommarmånaderna är värst, då frodas bakterierna. Coccidier, som kan bli ett problem i kaninstallar, förökar sig enormt när det är varmt, säger Malin.

ETT AVGÖRANDE VAL

Tidigare skickade Malin slaktdjuren till Vreta kaninlakteri utanför Enköping. När hon fick signaler om att de skulle avveckla slaktverksamheten fanns det bara två val

Malin har byggt sina kaninstall själv, helt efter eget huvud. Hon anser att man inte ska ha för många kaniner i samma byggnad. Med flera separata avdelningar är det lättare att hålla smittotrycket på en låg nivå.

– att lägga ner sin uppfödning eller bygga eget slakteri.

– Mitt slakteri stod färdigt nu i september. Jag byggde det själv under två års tid. Det blev svårare, dyrare och större än vad jag hade trott. När jag ändå höll på fick det bli en gårdsbutik också. Ett problem var att kommunens miljö- och hälsokontor inte hade någon kunskap. Jag fick hjälpa dem att ta fram fakta och föreskrifter, säger Malin.

På ett ”nollskaligt” slakteri som Malins får man slakta maximalt 10.000 kaniner per år. Det betyder att hon har gott om utrymme för att slakta åt andra och även köpa in slaktdjur. .

– Det finns ännu inga siffror från jordbruksverket på hur mycket kaninkött som säljs. Men jag vet att intresset ökar, efterfrågan finns helt klart, säger hon.

MARINA ERIKSSON

KANINUPPFÖDNING

Köttet innehåller 4% fett och 22% protein. Bör tillagas på låg temperatur. Långkok i gryta passar bra. Köttet tar lätt åt sig smak av olika kryddor.

FRÅN STORSTADSBO TILL KANINBONDE

George Falk bodde med sin familj i Stockholm och jobbade med satellitkommunikation. Då han sällan träffade sina kunder fysiskt, började en tanke slå rot – kanske kunde de bo på landet istället?

SÖKTE EFTER DRÖMGÅRDEN

Familjen funderade och planerade länge. En liten gård vid en sjö stod på önskelistan, runt 5 hektar mark kunde vara lagom. Det skulle räcka till att odla och ha några hästar. Men de visste också att de ville ha någon slags inkomst från gården som ännu inte fanns.

Efter flera års letande hittade de gården Stora Hagalund i Stjärnhov, Sörmland. Med sitt enskilda läge och sjöutsikt passade den perfekt.

– Vi hade pratat om varför det finns så lite kaninkött att köpa och blev intresserade av kaninuppfödning. Planerna på kaninstallet fanns redan innan vi hade gården. Jag hade hittat kaninproducenternas förening, gått på kurs och räknat bygg- och kaninkalkyler. Så vi stod i startgroparna att börja bygga när vi fick tillträde till fastigheten. Vi ville ha ett isolerat hus med värme, gärna från solpaneler. Förprövningen tog onödigt lång tid, eftersom jordbruksverket vägrade svara länsstyrelsen på exakt hur sitthyllorna i burarna skulle vara konstruerade, säger George.

Det nya kaninstallet byggdes med tanke på att produktionen skulle fungera lika bra året runt. Även säkerheten var

viktig, kaniner behöver skyddas både mot smittor och intrång. Burar och boxar byggdes efter de nya föreskrifterna som kom 2014. Den ursprungliga planen var 80 avelshonor, men det blev 48 när höjden på burarna justerades.

**“FÖR LÖNSAMHET FINNS
DET TVÅ VÄGAR – ANTINGEN
MÅSTE MAN HA STOR VOLYM,
MINST 500 AVELSDJUR,
ELLER SÅ FÖRÄDLAR MAN
SJÄLV OCH SÄLJER DYRARE
PRODUKTER. JAG TROR MEST
PÅ DET SENARE.”**

– Vi gjorde en riskanalys som blev grunden till hur vi utformade stallet. Kaninpest och kaningulsot är tex sjukdomar som kan överföras via insekter, det är en anledning till att vi inte vill ha kaniner utomhus, säger han.

SLAKT EFTER 16 VECKOR

Kaninerna som bor i det nybyggda stallet är av de vanliga kötttraserna New Zealand, Stora Silver och Rex. Ungarna föds i burens bolåda och stannar i 8 veckor hos sin mamma. Sedan flyttas de till en golvkätte, ibland får de gå ihop med en jämgammal kull. Vid 12 veckor könssorteras ungarerna, annars blir det bråk. Slakten sker sedan runt 16:e veckan vid Vreta kaninlakteri.

– Det är 10 mil enkel resa dit. Så jag vill bygga ett eget slakteri, då skulle vi kunna anpassa oss bättre till kunderna och förädla själva. För lönsamhet finns det två vägar - antingen måste man ha stor volym, minst 500 avelsdjur, eller så förädlar man själv och säljer dyrare produkter. Jag tror mest på det senare. Vi har blivit godkända som leverantörer av kaninkött till ICA, men med den volym vi har idag är det inte direkt lönsamt att sälja till butik. Många kunder hittar hit och handlar i vår lilla gårdsbutik, här kan de också köpa produkter av kaninskin, säger George.

MARINA ERIKSSON

HUR FÖRHÅLLER VI OSS TILL DET NYVAKNADE INTRESSET FÖR KANINKÖTT ?

Svaret kommer att se väldigt olika ut beroende på vår bakgrund, ålder och begreppsvärld. Äldre personer tänker säkert på hur mycket kaninkött man åt under andra världskriget. Många farmödrar kan berätta hur kaninköttet lades i mjölk innan tillagning, man gjorde så för att förbättra smaken. Min egen farmor visste nog inte att den beska/tråkiga smaken kom sig av att kaninerna åt mest kål och rovor under krigsåren. Dagens kaniner som äter gräs och lite spannmål har en mild och fin smak.

Bland yngre svenskar är det vanligt att endast se kaniner som söta sällskapsdjur. Unga djurrättsaktivister verkar tycka att det är ”värre” att äta kanin än till exempel kyckling.

EFFEKTIV RESURSHUSHÅLLNING

Sedan har vi de medvetna konsumenterna – de som förstår skillnaden mellan gräsätande djur och de djurslag som vi fodrar med spannmål. Den här gruppen köper gärna kaninkött eftersom det anses vara klimatsmart. Dock råder en del förvirring om hur en korrekt livscykelanalys, LCA, ska räknas ut. Man behöver inte vara forskare för att förstå att den påstått klimatsmarta kycklingen aldrig kan mäta sig med kanin när det handlar om resurshushållning.

En kaninhona får i snitt 7-8 ungar per kull, och hinner med 4 kullar på ett år.

VIKTIGT MED LANTRASER

Även om det är glädjande att allt fler satsar på kaniner som en näringsgren i lantbruket, så är det ändå som självhushållardjur kaninen glänser mest. Den mängd kött man kan få fram från en enda avelshona under ett år är imponerande. Men potentialen som självhushållar- och beredskapsdjur är beroende av att kaninen fortsätter att vara en god grovfoderomvandlare. När de moderna produktionsraserna avlas allt mer på snabb tillväxt, blir det ännu viktigare att också bevara kaniner av lantrastyp. Egenskaper som härdighet och att kunna växa, om än lite saktare, på enkelt foder får inte försvinna. Då är vi ute på hal is.

MARINA ERIKSSON

Lantraser - från hage till mage
Kurserie med fem träffar

Nyfiken på lantraserna som produktionsdjur och som affärsidé?
Föreläsningar, diskussioner, studiebesök och workshops.

Start januari 2018. Information och anmälan: Skåne: Ingela Löfquist 0708-94 53 51
Mälardalen: Ylva Belin 072-565 31 80, Västerbotten: Helene Skogqvist 070-343 42 54

www.hushallningssallskapet.se/lantraser

Politiskt, religiöst och fackligt oberoende

Miljömagasinet

Pröva Miljömagasinet 10 veckor för 70 kr
(halvår 190 kr, helår 380 kr)
Tidningen utkommer varje fredag.

Hör av dig till
prenumeration@miljomagasinet.se.

Miljömagasinet är en motvikt mot
nyliberalism och storstadscentralism.
En oberoende grön röst.

Vi har bland annat drivit frågor som
upprustning av regionbanorna,
ett skattesystem som gynnar små
inkomsttagare (som bönder) och
återbefolkning av landsbygden.

Läs mer på miljomagasinet.se

EN LEVANDE JORD GÖR ODL

I oktober bjöd AxFoundation in till ett möte med den amerikanska forskaren och professorn i geologi David Montgomery. Vi var ett trettiotal inbjudna. Företrädesvis forskare från de stora universiteten. Dessutom var vi några från Småbrukarna, Fjällbete samt fristående experter och bönder.

David började med ett inspirerande föredrag om hur han under tio års tid har studerat problemet med att vi odlar bort vår matjord.

Kunskap om jordkvalitet har blivit en allt viktigare del för framgångsrikt odlande. Jord är en av de viktigaste byggstenarna för livet på vår planet. Nästan all mat vi äter kommer från grödor som vi odlar i jorden, och det mesta av vårt dricksvatten

renas genom att man låter det passera genom marken. Syret vi andas produceras av växter som behöver en frisk levande jord för att kunna växa, och jorden innehåller en mångfald av organismer som bland annat har gett oss några av våra viktigaste mediciner. Men varje år försvinner mer än 24 miljarder ton jord från jordens plöjda jordbruksmark. Mullhalten sjunker när vi odlar alltför intensivt. Regndropparna slår sönder jordaggregaten när jorden ligger bar, och jordpartiklar följer med vattnet ner i floderna, eller fångas av vinden och blåser bort. Samtidigt läcker näringen ut och förorenar våra vatten. Vi håller på att förstöra vår kanske viktigaste resurs, menar David.

Hans forskning har visat att jordbruket i väldigt många år på olika sätt har förstört matjorden. För att förtydliga hur han menar så delar han upp människans brukande av jorden i fem historiska steg

- Plöjning (jordbearbetning)
- Växelbruk
- Mekanisering
- Gröna revolutionen (kemijordbruk)
- Välmående majtordar

Det nya, en välmående matjord är en förutsättning för att bibehålla eller öka skördarna när den billiga fossila energin minskar. En välmående matjord är alltså jordbrukets framtid.

David Montgomery har genom sina stud-

AxFoundation är en fristående, icke vinstdrivande stiftelse som arbetar konkret och praktiskt för ett mer miljömässigt och socialt hållbart samhälle.

De startar nu upp en verksamhet på Torsåker norr om Stockholm med målsättningen att skapa ett utvecklingscentrum där bönder, företagare, entreprenörer och forskare möts för att testodla, föda upp, förädla och utveckla nya livsmedel och nya måltider. I slutändan vill de se ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbara råvaror och produkter som för utvecklingen framåt.

Gabe Brown bygger matjord genom sitt regenerativa jordbruk med många betande djur som flyttas ofta enligt en uppgjord plan.

Växtodlaren som i 44 år har tagit hand om sin matjord genom att använda mellangrödor som tex rättika och undvika att plöja

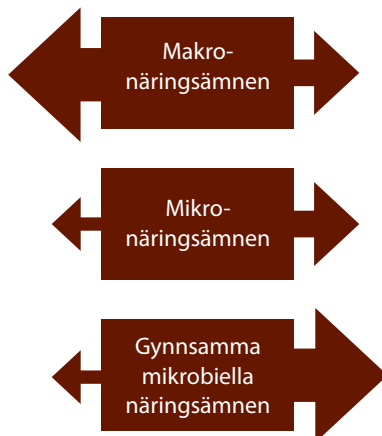
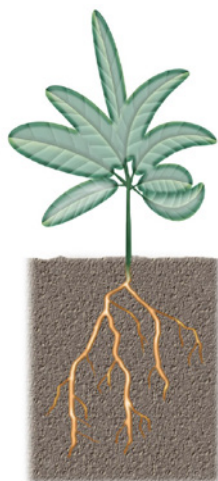
ING LÖNSAMMARE

ier kommit fram till tre steg som hjälper växtodlare att skapa en mer näringsrik och levande matjord

- Minimal eller ingen jordbearbetning och direktsådd
- Permanent marktäckning genom att behålla skörderester och inkludera fånggrödor i växtföljden
- Varierad växtföljd för att bevara jordens bördighet samt minimera växtföljdsrelaterade sjukdomar

David berättade också att han har sett att de jordbrukare som aktivt arbetar enligt de principer som han förespråkar sänker sina kostnader och ökar sin skörd markant. Detta leder till ett betydligt lönsammare jordbruk än det konventionella.

Planta som får sin huvudsakliga näring från konstgödsel

Planta som får sin huvudsakliga näring från en välmående jord

Davids föredrag föjdes av en lång frågestund där många olika funderingar kom fram. Vissa höll med medan flera andra ställde sig tveksamma. En fråga som diskuterades livligt var hur man skulle kunna mäta mängden kol som binds i marken och koppla det till ett stödsystem.

David sammanfattade sin föreläsning med att framhålla att om man återskapar levande matjord så ökar möjligheterna att:

- Föda jordens befolkning
- Minska klimatförändringarna
- Minska åkermarkens degenerering
- Öka jordbrukets lönsamhet

JONAS WANGSTEN

GROWING A REVOLUTION

BRINGING OUR SOIL BACK TO LIFE

DAVID R. MONTGOMERY

coauthor of *The Hidden Half of Nature*

David Montgomery

VAD ÄR VÄXTNÄRING

Allt levande behöver energi och byggstenar. Växter och alger tar energin från solen, men byggstenarna måste tillföras som sk. joner, dvs atomer eller små molekyler. Det finns över hundra olika atomslag. De viktigaste näringsämnen är:

- N kväve
- P fosfor
- K kalium
- Ca kalcium
- Na natrium
- Mg magnesium
- S svavel
- B bor
- Mn mangan
- Cu koppar

De finns i varierande grad i marken sedan jorden bildades. När bergen vittrar, med en ungefärlig hastighet av 0,1 mm/år, blir detillgängliga som joner (elektriskt laddade atomer) och hamnar i markvätskan. Att de är elektriskt laddade innebär att de blir rörliga i vattenlösning och kan tas upp av rötterna. Det mesta innehållet i växterna är visserligen C=kol, H=väte samt O=syre, men detta tas från luft och vatten.

HUR MYCKET NÄRING SOM FÅR PLATS PÅ MARKPARTIKLARNA BEROR PÅ PARTIKLARNAS SAMMANLAGDA YTA. OM MAN JÄMFÖR LERA MED SAND SÅ FINNS DET TIO TUSENTALS GÅNGER STÖRRE YTA PÅ LERAN.

ALLT FRÅN GRUNDEN

Markpartiklarna består av sand och lera samt organiska nedbrytningsprodukter, s.k. humus. Dessa har en ytersida, som är elektriskt laddad som minuspol. De flesta jonerna i markvätskan är plusladdade och fastnar på de negativa platserna. Där sitter de sedan och väntar på en rot. Roten tar åt sig jonen och byter ut den mot en vätejon. Med tiden minskar näringen i jorden som får ett överskott på vätejoner. pH-värdet är ett mått på mängden vätejoner, ju fler vätejoner desto lägre pH-värde = surare jord. Hur mycket näring som får plats på markpartiklarna beror på partiklarnas sammanlagda yta. Om man jämför lera med sand, finns det tiotusentals gånger större yta på leran.

AV JORD ÄR

FUNGERAR ALL VÄXTNÄRING PÅ SAMMA SÄTT?

Nej, det mesta fastnar på markpartiklarna, men det finns joner som har negativ laddning och således inte fastnar på markpartiklarna utan håller sig svävande i markvätskan till dess den tas upp eller dräneras (främst under vinterhalvåret). Den viktigaste jonen med ”fel” laddning är nitratjonen. Var kommer den ifrån? När organisk substans som växtrester och s.k. skit bryts ner, blir slutresultatet ammonium (en plusladdad jon). Under gynnsamma förhållanden (plusgrader och lufttillträde) övergår ammonium till nitrat på ca tre veckor. Växterna tar upp kväve i form av nitrat lika lätt som ammonium.

KVÄVEPROVTAGNING?

Som framgår behöver man med några års mellanrum ta jordprover för att bestämma näringshalten och pH-värdet. Kväve däremot måste mätas varje år! Efter en vinters urlakning av nitrat från jorden vet man inte hur mycket som finns kvar. Det har uppmätts skillnader från 0 kg/ha till ett par hundra kg/ha. En dyr skillnad. Kväveanalys bör göras före varje vårbruk. Vanligast är att sända in ett jordprov till kemisk analys på lab. Man kan också göra analysen själv. Enklast är att använda nitratstickor. För att få ett exaktare resultat bör dessa avläsas i en s.k. reflektometer. Sedan är det bara att räkna ut vad x ppm nitrat är i kg kväve per hektar. Detta rekommenderar jag inte som hemarbete, men det finns en enkel utrustning att köpa.

Om man har ojämna fält med omväxlande jordarter, bör man ta prov från de olika delarna. Om man har investerat i GPS-stryrd NIR utrustning på skördetröskan kan det vara intressant att testa områden med olika utslag för att ta reda på vad de olika utslagen beror på. Det kan vara olikheter i kvävemängd, pH-värde, magnesium, olika jordart eller dräneringsjämnheter. Har det varit en torrperiod kan man med jordprovtagningen mäta om det finns oupplost kväve i den torra översta delen. Då fungerar bevattning bättre än gödning.

Beakta sedan den utomordentligt hälsosamma promenaden ute på fälten med lärkor och tofsvipor som sällskap.

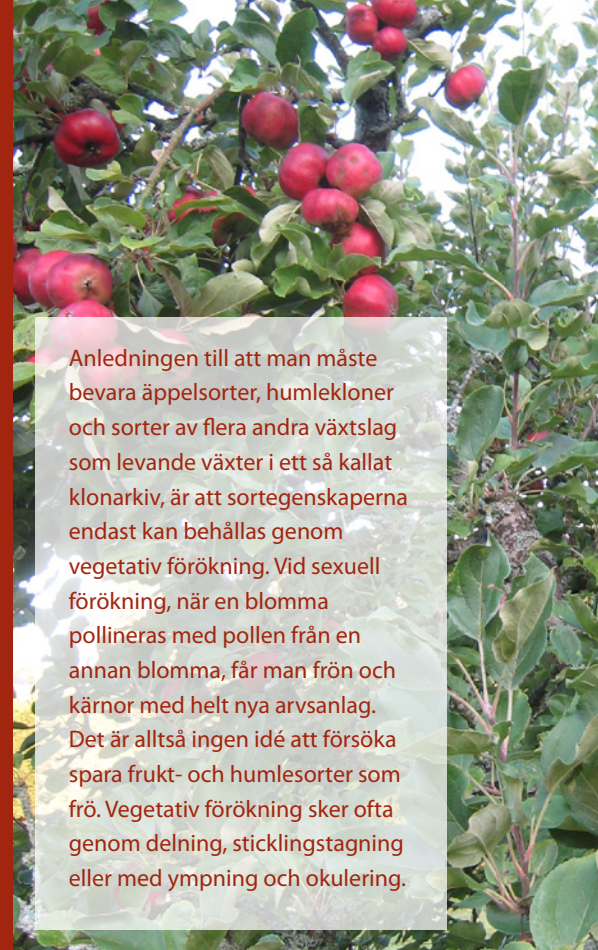
CLAËS ENGLUND
Agronom

DU KOMMEN

På Julita finns ett stort jordbruksmuseum med bland annat många gamla traktorer och redskap.

Anledningen till att man måste bevara äppelsorter, humlekloner och sorter av flera andra växtslag som levande växter i ett så kallat klonarkiv, är att sortegenskaperna endast kan behållas genom vegetativ förökning. Vid sexuell förökning, när en blomma pollineras med pollen från en annan blomma, får man frön och kärnor med helt nya arvsanlag. Det är alltså ingen idé att försöka spara frukt- och humlesorter som frö. Vegetativ förökning sker ofta genom delning, sticklingstagning eller med ympning och okulering.

KULTURVÄXTERNA STANN

Under hösten meddelade Nordiska museet att de två forskartjänster som varit knutna till Julita Gärd kommer att försvinna. Detta har på vissa håll uppfattats som att bevarandearbetet när det gäller kulturväxter ska upphöra vid Julita. Kålrotsakademien skrev bland annat i en debattartikel i Svenska Dagbladet den 7 november att Nordiska museet har ”slängt det gröna kulturarvet överbord”. Sanningen är att

forskartjänsterna visserligen försvinner, men det praktiska bevarandearbetet pågår precis som förut.

– Det här är självklart tråkigt för oss, men det innebär inga förändringar i vårt arbete med att bevara och visa kultursorterna. Kritiken vi har fått har handlat om att man tappar kunskap när forskartjänsterna försvinner. Så är det visserligen, men mycket kunskap finns också

hos trädgårdspersonalen som arbetar med kulturväxterna och inget säger att vi inte skulle kunna ha forskare knutna till oss i framtiden, säger Klara Holmquist som är chef för trädgården vid Julita gård.

INTRESSE FÖR KLONER

– Intresset för att köpa sticklingar från våra humlekloner har varit jättestort. Vi är ju ingen plantskola utan säljer bara

Julitas trädgårdsmästare Eva Eneblad inspekterar den mogna skörden.

Julita Gård ligger i Södermanlands hjärta och är ett levande lantbruksmuseum. Gården testamenterades i början av fyrtioalet till Nordiska museet av löjtnant Arthur Bäckström. Han var mycket intresserad av kulturhistoria och ville att allt skulle bibehållas i oförändrat skick "för att kommande släkten gifva en trogen bild, hur en gammal sörmländsk herrgård af betydligare omfång tedde sig under slutet af förra och början af innevarande århundrade."

Sommartid är gården nu ett populärt utflyktsmål för alla som är intresserade av det svenska kulturarvet. Här kan man titta på gamla byggnader och maskiner, strosa i parken eller lära sig mer om gamla äppelsorter. I den vidsträckta trädgården odlas kultursorter av grönsaker och humle. I fruktträdgården finns nästan 300 träd och över hundra äppel- och päronsorser. 2013 invigdes en ny genbank för humle.

AR KVAR PÅ JULITA GÅRD

av vårt överskott. Folk köade i somras när vi hade "humlesläpp", säger Eva Eneblad som är trädgårdsmästare på Julita.

Eva berättar att de har en stor samling av gamla pionsorser. Hon hoppas att de också ska få bli klonvärdar för rosor och bärbuskar.

– Det finns ungefär femton lokala "klonarkiv" utspridda i landet. Var och en av dem ansvarar för att bevara vissa sorter

(främst från närområdet) och de är öppna för allmänheten. På Alnarp i Skåne ligger det centrala arkivet där alla bevarandesorterna finns. Alla klonarkiven är en del av den nationella genbanken som organiseras av det Nationella programmet för odlad mångfald (POM), säger hon.

Enligt Klara Holmquist kommer alla bevarandesorter att finnas kvar i trädgården. Tanken är att man i framtiden också ska

bredda sig genom att ta in fler växtslag i bevarandearbetet.

– Sparris och andra perenna köksväxter är något som vi gärna skulle jobba med. Vi får se hur det kommer att utvecklas, säger Klara.

**TEXT: MARINA ERIKSSON
FOTO: NORDISKA MUSEET**

Vad funderar du på vad gäller småbruk, livsmedelsproduktion, villkor för mat-hantverkare och kulturlandskap?

Låt Småbrukarens läsare veta. Skicka dina tankar och åsikter till redaktionen@svrigessmabrukare.se eller

Småbrukaren, c/o Jonas Wangsten, Åshammar Prästgården, 664 91 Grums.

Senast den 20 februari 2018 vill vi ha ditt brev inför nästa nummer.

ÄR PERMAKULTUR LÖNSAMT?

I Småbrukaren nr 2 21017 hade Anders Möller en kritisk krönika om permakultur, där han liknar det hela vid ett pyramidspel.

I förra numret gick Rikard Wingård i svaromål, och försvarar permakulturdesign.

Det intressantaste med hans svar är vad han inte svarar på. Dvs om det skulle gå att försörja sig på ett jordbruk uppbyggt enligt principerna med permakulturdesign.

LÅNG ERFARENHET

På Torfolk Gård bedriver vi sedan fyrtio år ett ekologiskt jordbruk, idag huvudsakligen inriktat på grönsaksodling, och jag har vid många tillfällen tankemässigt närmat mig möjligheten att försöka arbeta efter permakulturella principer. Jag skulle oerhört gärna vilja kunna närma vår produktion ett sådant system, eftersom jag är övertygad om att hela jordbrukssystemet måste gå åt det hållet för hela vår planets överlevnad.

Men hur jag än räknar, och försöker, får jag inte ihop det. Nu är jag förvisso ingen expert, eller överdrivet insatt i permakulturdesign, och kanske missar jag eller förstår inte vissa saker. Det ska villigt erkännas..

Inte desto mindre får jag det svårt att gå ihop att själva produktionen ska kunna bli ekonomiskt bärkraftig, utan inkomster från försäljning av kurser och själva konceptet – arbeten som görs som en del av kurserna – eller av oavlönade volontärer eller på annat sätt är beroende av andra inkomstkällor.

AVTALSENLIGA LÖNER

Vi har idag ett antal personer anställda och sysselsatta i våra grönsaksodlingar, huvudsakligen säsonganställda, som betalas avtalsenliga löner. Vi skulle behöva göra om mycket i designen av vår produktion, med integrering av djur, mer perenna grödor och så vidare, och så vidare. Det skulle kräva en

dramatisk omfördelning av vad arbetstiden läggs på, och inte minst betydligt mer arbete än idag.

Givet de priser jag tror att tillräckligt många människor är villiga att acceptera för den mat de äter, får jag helt enkelt inte ihop kalkylen. Jag kan förstås ha fel, och att väldigt många fler än jag tror, är beredda att betala det maten skulle behöva kosta under de premisserna.

Men summa summarum saknade jag i Rikard Wingårds replik svaret på just den frågan; finns det något exempel där man får den här ekvationen att gå ihop? Ingen skulle bli gladare än jag för att i så fall dra lärdom av det eller de exemplen.

OLLE GÖRANSSON

Torfolk gård

STOPPA INSEKTSDÖDEN

I Tyskland har i vissa områden antalet insekter minskat med 75 % de senaste 30 åren. Även i Sverige upplever många att antalet insekter har minskat. Detta märks bl a vid bilåkning under sommarhalvåret. Tidigare blev bilarnas front och vindruta ofta befläckade med döda insekter vid längre bilfärder. De senaste åren märks knappast detta.

Att antalet insekter minskar är allvarligt. 80 % av våra växter pollineras av insekter. Uteblir pollineringen så blir resultatet t ex färre frön, bär och frukt. Även köttproduktionen får problem då det öppna landskapet med betande djur blir

artfattigare. Vallen, ängarna och hagarna får färre blommor. Raps, åkerböna och baljväxter som är svenska kraftfoderväxter minskar. Då återstår kanske endast palmolja och soja som vi vet importeras från länder där regnskogar skövlas för denna produktion.

MATPRODUKTIONEN ÄR HOTAD

Insekternas betydelse för den biologiska mångfalden och för vår livsmedelsproduktion kan inte nog betonas. Vi måste hjälpas åt för att minska insektsbortfallet. I trädgården kan vi plantera fler buskar och blommor. I

stället för att klippa hela gräsmattan kan vi lämna något hörn för fri utveckling av ängsblommor som får fröa av sig innan klippning. I skogen kan vi lämna fler döda träd och öppna ytor för solexponering. Städernas grönområden får inte bebyggas utan fler grönområden bör skapas.

Kommande generationer måste få uppleva fladdrande fjärilar, humlesurr och övriga insekters mångfald.

PER-OLOF ERICKSON

Naturskyddsföreningen

STÅ UPP FÖR DEN SVENSKA JORDEN OCH NATUREN

Tyvärr gör inte vår svenska EU-kommissionär Cecilia Malmström det. Efter misslyckandet med TTIP-avtalet vädras det nu ny morgonluft, där blickarna riktas mot Australien, Nya Zeeland och Japan. Ju mer inflytande dessa avtal får, desto mer drabbas det svenska jordbruket.

Miljöpåverkan kommer att bli större då det konventionella jordbruket tvingas öka användningen av gifter för att kunna konkurrera. Bekämpningsmedlen orsakar att fågel- och insektsdöden ökar. En studie visar att närmare 80 procent av alla flygande insekter har försvunnit från centrala Europa under de senaste 30 åren.

I en debattartikel i DN kritiserar tre forskare från SLU den globala matcirkusen. Den gränslösa handeln skapar varken hållbara lantbruk, långsiktigt stabila samhällen eller en klimatsmart livsmedelsförsörjning.

Lantbruket är den moderna civilisationens vagg, men det verkar vi inte längre vilja se. Det urgamla kontraktet mellan stad och land har brutits. Vi översvämmas av en flod av mer eller mindre ätbar mat – där en handfull globala jätteföretag står för nästan hela menyn. Resultatet är att svenska gårdar fortsätter att slå igen.

Småskalig, lokalt inriktad matproduktion från norr till söder, borde vara den svenska landsbygdens viktigaste uppdrag.

Vi behöver ha många, många fler småbruk. Återbefolka landsbygden, hejda den för samhället förödande urbaniseringen. Vi kommer alltid att behöva handla med jordbruksprodukter, men det finns inget egenvärde i att transportera mat allt längre sträckor. Import av livsmedel som inte uppfyller svensk lagstiftning borde förbjudas.

EBBE HÖRMAN

Kumla

ALLMÄNNA ARVSFONDEN BÖR TILLHANDAHÅLLA GÅRDAR VIA STIFTELSE

För några år sedan hade Småbrukare i Östergötland en vision om att skapa förutsättningar för unga intresserade familjer att kunna få arrendera en mindre gård.

STORT INTRESSE

Som underlag för möjligheterna visade det sig att Allmänna arvsfonden hade fått till sig ca 70 fastigheter på en femårsperiod.

Så vi tänkte att småbrukare som inga arvingar har skulle kunna testamentera gården till en stiftelse istället. Förmodligen är det många som skulle vilja se sin gård fortsätta leva, istället för att den slås ihop med högstbjudande granne eller köps av någon som inte bedriver lantbruk. Allmänna arvsfondens donationer går ju ut på marknaden och de priserna som blir då är omöjliga att klara för en familj som vill leva på lantbruket.

Vi hade utarbetat regler för en stiftelse och hur gården skulle skötas. Det hela lades på is, sedan vi fått beskedet från länsstyrelsen att vi inte kunde registreras när det inte fanns något objekt eller kapital. Först därefter kan man bilda stiftelse.

När vi i våras besökte Allmogegårdens småbrukarutbildning, så tog vi upp idén till diskussion. De tyckte då att detta var Småbrukarnas absolut viktigaste uppgift. När vi träffade dessa entusiastiska ungdomar så tändes hoppet hos oss igen.

En ny ingång föreslogs genom att först gå ut till Småbrukarnas medlemmar med förfrågan om testamentering och att det görs centralt. Har man väl fått ett objekt att visa på så finns det större möjligheter att få förtroende.

VARJE GÅRD BLIR EN STIFTELSE

Det fungerar så här: en stiftelse bildas när man har ett objekt. Objektet är alltså stiftelsen, har man flera objekt blir det flera stiftelser. Varje stiftelse är suverän, med egen styrelse och fri från andra bindningar. Stiftelsen förvaltar och arrenderar ut gården till en ung familj, (el. kollektiv) som man bedömer har kvalifikationer att bedriva småbruk enligt de intentioner som Förbundet Sveriges Småbrukare arbetar för.

Vi tänker oss att arrendatorn får en provotid först, sedan ett längre arrende. Arrendet ska vara lågt, för att man ska

kunna leva huvudsakligen av verksamheten på gården. Underhåll bekostas av arrendatorn, men denne kan i mån av stiftelsens tillgångar (ex skog) få hjälp. Det är inte meningen att stiftelsen i sig ska ha vinstsyfte.

LYFTA DEN NYA GENERATIONEN

Vi skulle också vilja att förbundet försöker att få ta hand om en donation direkt från allmänna arvsfonden, så att det inte kommer ut på marknaden. Allmänna arvsfondens syfte är ju att stödja det engagemang som finns hos föreningar och organisationer, som bidrar till en bättre verklighet för barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning.

Att ungdomar ska kunna få arbeta och leva på på landsbygden ryms väl inom Allmänna arvsfondens syfte? Förutom att detta skulle gagna de unga som får chansen, så pekar det på orimligheten i de höga gårdspriserna. Det skulle också ge ett lyft för föreningen att kunna visa upp ett konkret resultat.

EVA OCH INGEMAR FURENHED

Småbrukare i Östergötland

VARFÖR ÄR DET SÅ SVÅRT ATT LEVA MILJÖVÄNLIGT?

För det första är det svårt att leva tillräckligt spartanskt om man har barn. Man riskerar att barnen betraktas som annorlunda, man riskerar mobbing eller rent av att bli anmäld.

Hur tänker jag då? Jo, problemen börjar när man inser att man borde dra ner på elektroniken, som är en stor del av miljöproblemen. Här har vi elen, bilen, TV:n, datorn, mobilen, Ipaden, tvättmaskinen, torktumlaren, micron, diskmaskinen, kylen, frysen, dammsugaren, inomhusvärmen, kemikalier och rengöringsmedel, vatten och avlopp, byggmaterial. Barnen behöver klä sig och vara som alla andra för att känna sig accepterade.

DEN INDUSTRIELLA MATEN

Sen tillkommer maten som behöver undvikas: alla förpackningar som omsluter maten är en enorm miljöfälla. Men även distributionen, kemikalierna, hormonerna, medicinerna, genmodifieringen, kylning, torkning, frysning och konservering. Sedan tillkommer extremt djurplågeri, ensidighet, enorm vattenförbrukning, el- och fossilförbrukning, dålig behandling av jorden, bidöd, stora monokulturer, barnarbete, långväga transporter. Många importerade livsmedel odlas på bekostnad av viktig odlingsmark för lokala bönder. Det gäller tex kaffe, vin, bomull, soja till djur, palmolja till bakverk, smink och hygienprodukter samt majs och sockerrör mm till bioenergi.

MENIGSLÖST SLÖSERI

Till detta kommer alla hus och lokaler som står uppvärmda när vi inte är där, trafik till skola, jobb, fritidsaktiviteter och affärer, affärsresor med bil och flyg, turism, tonvis av mat som slängs (till stor del beroende på hårda livsmedelsregler), elektronikskrot, plastavfall, energi för tillverkning och distribution mm.

Sen har vi en utbildningssektor som är anpassad för att skapa jobb för att bedriva ovanstående verksamheter, så att avkastningen bekostar löner och bidrag.

DEN HELIGA TILLVÄXTEN

Till slut har vi miljörelsen som främst diskuterar hur denna livsstil ska bli fossilfri. Det diskuteras koldioxidförvaring; ccs-

teknik - som i stort sett endast används för att driva upp oljan från underjorden, eftersom det annars är för olönsamt att använda tekniken. Sedan har vi vindkraftverk, kärnkraftverk, solceller, elbilar mm som från sin tillverkning till avfallshantering innehåller sin beskärda avfallshantering innehåller sin beskärda del av giftiga ämnen, fossilförbrukning och skövling. Allt i syfte att driva tillväxt och skapa sysselsättning.

Politiken handlar om hur ungdomen ska klara skolan och komma in i arbete på arbetsmarknaden. Den handlar om hur vi alla ska hjälpas åt att rea ut jorden till konkurrensmässigt lägsta pris med så höga försäljningssiffror som möjligt - men med minskad fossilförbrukning, så vi får tillräcklig industriell avkastning för att försörja viktiga delar av samhället, som skola, omsorg och sjukvård. Politiken handlar om hur alla ska få sysselsättning då fisket, jordbruket, hantverket osv har industrialiserats och robotiserats och bidragit till sysselsättningsproblem.

Politiken handlar om hur vi ska öka tillväxten med nya innovationer och tekniska hjälpmedel. Med mer börsnoterade mediciner, kemikalier och tillsatser. Med mer och bättre marknadsföring. Politiken handlar aldrig om hur vi ska minska den ekonomiska tillväxten.

Därför är det så svårt att leva miljövänligt.

HELEN ROSELL

Våra drömmar kan rädda jorden

Här kan alla medlemmar annonsera gratis. Senast den 15 februari vill vi ha din radannons inför nästa nummer.

Skicka din radannons till info@sverigesmabrukare.se eller Småbrukaren c/o Jonas Wangsten, Åshammar Prästgården, 664 91 Grums.

SÄLJES

KRAV-certifierad matpotatis

Princess, Connect och Sava, 10kg 120kr, 25kg 225kr.

Torbjörn Ohlsson Önnestad/Ullstorp Skåne 076-814 90 47, 044-701 07.

Stora smågrisar

Flerraskorsningar hårdiga och lämpliga till uteliv. Styckevis eller i grupp för vidare uppfödning. 700kr/st. Även hel eller ½ gris styckad och klar för frysen. Slaktade på kontrollslakteri 40kr/kg.

Anders Söberg Vollsjö/Bjälkhult Skåne 0706-706 752, 0415-421 58

Hönsinredning

Vi avslutar äggproduktionen som har innefattat 5 000 - 6 000 frigående inomhus hönsplatser. Söker köpare till inredningen som skall nedmonteras. Anläggningen har varit uppdelad i två avdelningar. Vencomatic inredning med plastspalt och tvåvåningsreden, insatt 1994. Anläggningen är i god kondition. För vidare information: 0703-53 74 71. Lennart Frimodig, Lidköping

Göinge bockkillingar på Högländet

Säljer tre renrasiga bockkillingar födda april/maj. Bruno, Punto och Albin är tama, snälla och mycket keliga, lyssnar på namn och inkallning. Genbanksintyg följer med. För info/bilder ring Marion 0704558287 eller marion@ekolillan.se

Ensilagebalar

Stora balar med hö av andra skörden. 450 kronor/st. Bodil, Sniberup/Hörby Skåne, 0739-815331

Korsvirkeshus

Renoveringsobjekt, litet korsvirkeshus från 1860, som ligger granne med ett ekologiskt lantbruk och Skånelänga önskas göras något med så att det inte förfaller mer. Uthyses? Renoveringsprojekt för intresserad? Kursverksamhet? Eget förslag? Närliggande boende möjligt under renoveringstid. Finns i Skåne. ! info@mossagarden.se eller 046-85544

Västgötaspets

Västgötaspetsvalpar efter höftröntgade o ögonlysta föräldrar. Registrerade och vet. bes., vaccinerade och chippade
Pris 12000:-. 070 - 6489512

Lite av varje

Husvagn, lite defekt i taket
Gamla väggklockor. Välvårdade men går ej
Vit målarfärg. Fem burkar inköpta för 5000:-. Nu 4500:-
Gammalt barskåp i trä, 200:-
Nästän ny mikrovågsugn
Äldre damcykel
Finns på Tjörn. Ring 073-999 67 37

KÖPES

Domkraft

Domkraft för timmer, t ex Hällnäslyften.
Henrik Åström, Bjästa, Ångermanland,
0660-37 68 50, 070-308 45 08

Diverse

Gamla mopeder, motorcyklar och cyklar.
Gärna renoveringsobjekt.
Liten traktor. Gärna med remskiva och renoveringsobjekt.
Takbrädor och smidesstöd
Ring 073-999 67 37

UTHYRES

Boende på Tjörn

Större gammalt rum extra billigt mot hjälp med tex målning.
Plats tillhusvagn, barack eller bod
Mindre stuga mot reparation av gård.
1-2 år efter överenskommelse
Ring 073-999 67 37

SÖKES

Medhjälpare

Medhjälpare sökes till gård på Tjörn för diverse jobb med tex ved och snickeri.
Ring 073-999 67 37

Praktikant

Söker praktikplats på ridklubb, stall hästgård eller bondgård i Dalarna. Är häst- och jordbruksintresserad 54-årig kille som bor i Leksand.
Ring Lars-Erik Thomas, 0704-17 17 04

ÅRSRAPPORT FRÅN ÖREBROAVDELNINGEN

Vårt årsmöte i februari samlade ett 30-tal medlemmar. Efter sedvanliga förhandlingar fick vi lyssna till dagens gäst David Appलगren. Han gav oss en inblick i ämnet matfusk, som kan handla om allt från giftiga ämnen till vilseledande märkning av mat.

Vår sommarresa gick till Köping/Västeråstrakten. Där besökte vi Burgers trädgård, Högsta gård med Kravgodkända utegrisar och Dingtuna kvarn. En trevlig dag som var en av sommarens varmaste.

I början av september besökte vi Källsprängs gård i sydnärke. Den drivs ekologiskt av Maria och Anders Östlund. Huvudgrödorna är potatis, morötter och vitkål. Grödorna säljs både via grossist och i den egna gårdsbutiken.

Vi har också deltagit i Kumla kommuns "växthusodlardag". Där delade vi ut broschyrer och pratade om förbundet. Man kunde märka en positiv inställning hos besökarna, många ansåg att vårt förbund behövs som motvikt mot allt storskaligt.

Höstfesten i oktober var trevlig med god mat, lotterier och underhållning av Kajsa och Peo.

Vi vill framföra ett stort tack till styrelsen och tidningsredaktionen för det arbete ni lägger ner. Utan er inget förbund. Önskar er alla en God jul och ett Gott nytt år!

EBBE HÖRMAN

Välkommen,
att ta en titt på LIVDJURSLISTAN för
FINULLSFÅR!

www.finullsforeningen.se

FINULLSFÅR, EN FÅRRAS SOM HAR DET
MESTA I ETT OCH SAMMA DJUR!

Gott kött. Mjukaste ullen och skinnen. Bra naturvårdare. Lugnt temperament. God respekt för stängsel. Frukt samma. Går att betäcka året om. Goda mödrar. Inga inkorsningar med kötttrasfår behövs för att få bra slaktkroppar. En bevarandevärd svensk lantras. Pröva Du också!

Fäbodkultur och utmarksbruk.

Betesdrift med frigående djur i skog och fjäll.

Levande kulturarv,

Biologisk mångfald,

**Lokal matproduktion -
Brukande för framtiden!**

www.fabod.nu

Matsuveränitetsveckan arrangerades gemensamt av FIAN Sverige, Latinamerikagrupperna, NordBruk, Framtidsjorden, Jordens Vänner, Småbrukarna, Afrikagrupperna och Svalorna Indien Bangladesh.

Från vänster: Torgny Östling från NOrdBruk, Juan Valdivia från Spanien, expert på markfrågor, Mariano Beltran från Uruguay, André Rocha, småbrukare och agronom från Brasilien, och småbrukarnas Marina Eriksson.

EN VECKA OM MATS

Organisationen Via Campesina, som arbetar för varje lands suveräna rätt till mark, vatten och utsäde, grundades 1992. Dessa tankar är dock inget nytt. Redan för över hundra år sedan skrev Per Rösiö dessa rader i sin bok Revolt:

Huru stor vinst en industri än kan draga in i vårt land, så kan den dock inte alstra svenskt bröd med sin vinst – förutan jord plog och arm.

Vi kunna medels industri- och handelsvinsten köpa bröd från andra länder svaras det alltid – enligt den hypnotiserande läran om så kallad nationalekonomi.

Att gifva utlandet dess producents vinstlägg utöfver alstringskostnaden och därtill lägga mellanhändernas vinst, frakter och tull mm, detta kan inte i sista hand

gifva större totalnetto än om vi ägt äfven en mindre handelsvinst och istället själfva, det vill säga billigare, producerat vårt bröd ur våra myriader gästfria berg och dalar.

Och skulle vi än utifrån köpa brödet motsvarande lika billigt, så suga vi ut andra folk, begagna oss kanske af den producerande nationens mindre gynnsamma läge i materiellt och andligt hänseende för att pressa den, eller äta vi upp brödet för en annan nation, som kanske inte i likhet med oss har tillräckliga lifsmedelskällor utan behöfde byta till sig samma bröd. Och detta är en mänsklighetsfördärfvande princip.

Så nationell får en nation ej vara att den på dylikt simpelt sätt, på andras bekostnad, fördärfvar en industri- eller handelsvinst.

Att ryska bönder tvingas sälga den säd, de ej gifva bort åt „jordägarne“, och delvis

själfva svälta, är blott ett tecken på att världen i ekonomiskt hänseende är en stor barbar och röfvar.

Människorna huggas sinsemellan af tillfälliga motiv – alldeles som djuren. Man eröfar och röfvar utan förmåga för tanke och slutledning framåt eller blick för det hela – alldelse som djuren.

Af anförda och liknande skäl kommer det sig, att hälften af jordens sextonhundra miljoner människor mer eller mindre svälter.

Att inbilla sig att orsaken härtill vara, att jordens lifsmedelskällor redan äro hårdt anlitade, är en löjlighet. Jorden kan redan med nuvarande odlingsvetenskap föda dubbelt så många människor – och huru många därutöfver är svårt att säga. Och jorden ropar och ber att få tillfälle därtill. Men få äro de som höra modersrösten.

SUVERÄNITET

Under en vecka i november samlades representanter från småbrukar-, miljö-, solidaritets- och människorättsorganisationer för att diskutera ämnet matsuveränitet. Organisationerna samarbetar inom nätverket "Makten över maten" och deltagarna har erfarenheter från olika delar av världen. I år lades ett särskilt fokus på markfrågor. Det handlade bla om landgrabbing (när jordbruksmark köps upp av investerare), småbrukares rätt till mark, människors rätt till mat och varför markfrågan berör oss alla.

I Sverige, liksom i många andra länder, finns allt färre bönder kvar – medelvensson har ofta en dålig eller obefintlig kontakt med jordbruket. Därför behöver vi skapa intresse kring markfrågorna även bland dem som bor i staden. Makten över

På ETC:s bokcafé hölls ett panelsamtal på temat "Kampen om mark i Europa och världen". Ett samtal om vad som händer när makten över jordbruksmarken hamnar i några få mäktiga aktörers händer. Politiska regelverk och frihandelsavtal gynnar investeringar i storskaligt industriellt jordbruk och missgynnar den småskaliga matproduktionen. Det är som André Rocha, småbrukare och agronom från Brasilien sa:

– Alla småbrukare i världen har mäktiga fiender.

marken angår alla, eftersom alla behöver mat.

Vår politik i Sverige och Europa påverkar också människors möjlighet till självförsörjning i tex Afrika och Sydamerika. Vi har gjort oss beroende av att importera mat och foder från länder som behöver marken för att försörja sin egen befolkning. Det globala matsystemet är inte utformat för att förse människor med näringsrik mat, utan för storkapitalets behov av att maximera sina vinster.

Genom samtal, samverkan och opinionsbildning kan vi påverka både vanliga människor och våra makthavare. I Sverige är det ännu inte försent att skydda vår jordbruksmark, men det kräver att fler förstår konsekvenserna av landgrabbing.

GÅVOR

GÅVOR TILL FÖRBUNDET

Högberg Carina	Växjö	100
Jönsson Gurli	Löberöd	50
Lundahl Birgitta	Lund	700
Lysell Gunilla	Nyköping	200
Olsson Pål Axel	Hässleholm	500
Olsson Vendela	Söderköping	100
Pettersson Bengt	Falköping	200
Thorslund Stefan	Åtvidaberg	200
Thuveesson Daphne	Vassmolösa	760
Wirgén Arne	Habo	50

GÅVOR TILL EGEN AVDELNING

Jönsson Bengt	Vinslöv	100
Jönsson Gurli	Löberöd	100
Strand-Rönnbäck SifFigeholm		600
Thuveesson Daphne	Vassmolösa	760

Mjöl av närproducerad spannmål, stenmalet råg- och grahamsmjöl

Foder till nöt, svin, häst, får, fågel, hund, katt och smådjur

Djurtillbehör och bränslepelleter

Personlig service i lantlig miljö

Orgavägen 6, 617 31 Skärblacka
Tel: 011-571 51 • www.orgakvarn.se

SJUHÄRAD

ÅRSMÖTE

Torsdag 22/2 2018 klockan 19:00 håller småbrukarna i Sjuhärad årsmöte på Strömma lantbruksskola i Sätila. Vi bjuder på hemlig gäst och smörgåstårter.

Vi har nu en egen e-postadress, smabrukarensjuharad@gmail.com, som vi vill använda för att underlätta kommunikationen med våra medlemmar. Har du en e-post och vill få information på den så vill vi att du skickar ett mail till oss med namn. Har du ingen e-post så får du självklart information via traditionell post. Vi önskar också att få in förslag om vad du skulle vilja att vi gör i avdelningen. Kanske har du kunskap som du skulle vilja dela med dig av. Det kan vara att slå med lie, olika slags djurhållning, skogsskötsel, odling mm.

ÖSTERGÖTLAND

ÅRSMÖTE

Söndagen den 25 februari kl 10.00 håller Småbrukare i Östergötland årsmöte i Vidarlokalen i Söderköping. Vi bjuder på fika och underhållning. Vid frågor kontakta Helen Åberg på tel. 073-7603455. Välkomna!

SKARABORG

ÅRSMÖTE

Välkommen till årsmöte den 8:e mars kl 19,00 i Uvereds bygdegård mellan Jung E 20 och St. Levene. Vi bjuder på förtäring och en intressant programpunkt som i dagsläget inte är spikad. Har du några frågor så ring 0514 31017 eller 0514 31144. Varmt välkomna

JÖNKÖPING

ÅRSMÖTE

Välkommen på årsmöte lördagen den 17 mars 2018 på Sandsjö Vårdshus

- 10.00 Kaffe
  - 11.00 Årsmötesförhandlingar
  - 12.30 Lunch
  - 13.30 Föredrag
- Kostnad 150 kr per person

Mats Reist, som använder häst i jordbruket, kommer att visa bilder och prata om Amishfolket tillsammans med Emma Norén & Ulf Magnusson. Mindre utställning av hästredskap från Amishfolket finns på plats.

Anmälan senast 12 mars till Rolf Andersson tel: 073-0510614 rottle.smabruk@gmail.com eller Lena Larson tel: 0380-662051 E-post: estenstorp-5@telia.com

SKÅNE

FILMKVÄLL

Filmkväll den 10 januari 2018 kl. 19 i Pärups bygdegård

ÅRSMÖTE

Vi håller vårt årsmöte den 14 februari 2018 kl. 19 i Pärups bygdegård.

För att kunna finansiera aktiviteterna, lokal och förtäring uttages en avgift på 50kr/person och tillfälle. Fri parkering.

Kontakt: Per-Ola Ohlsson 070-36 72 402

ÖSTRA SMÅLAND OCH ÖLAND

ÅRSMÖTE & 20-ÅRSJUBILEUM

Småbrukarna i Östra Småland och Öland firar 20 År! Det ska vi fira på vårt årsmöte den 24 mars kl. 12.00 – 17.00 i Ålems församlingshem, Häradsvägen 27. Mitt emot kyrkan (skyltat från E22)

- 12.00 – 12.30 Välkomstfika
- 12.30 - 14.00 Föreläsning (öppen för allmänheten)
- 14.00 – 15.00 Middag
- 15.00 – 16.30 Årsmöte
- 16.30 – 17.00 Kaffe och Kaka

100:- /medlem för fika, middag och kaffe
Icke medl.: Gratis föreläsning, fika 50:-
Anmälan: Lars-Erik Jonsson, 0703202334, catharina1jonsson@telia.com
www.smabrukareoso.se

ÖREBRO

ÅRSMÖTE

Örebro läns Småbrukare inbjuder till årsmöte den 20 februari 2018 kl 18.30 på Café Skogen. Vi får besök av Fredrik Wängsten som kommer att berätta om sin resa till småbrukartrakter i Rumänien. Kontakta Bernt-Inge Johansson vid frågor, 0705-76 19 26

SÖDERMANLAND

FILMKVÄLL

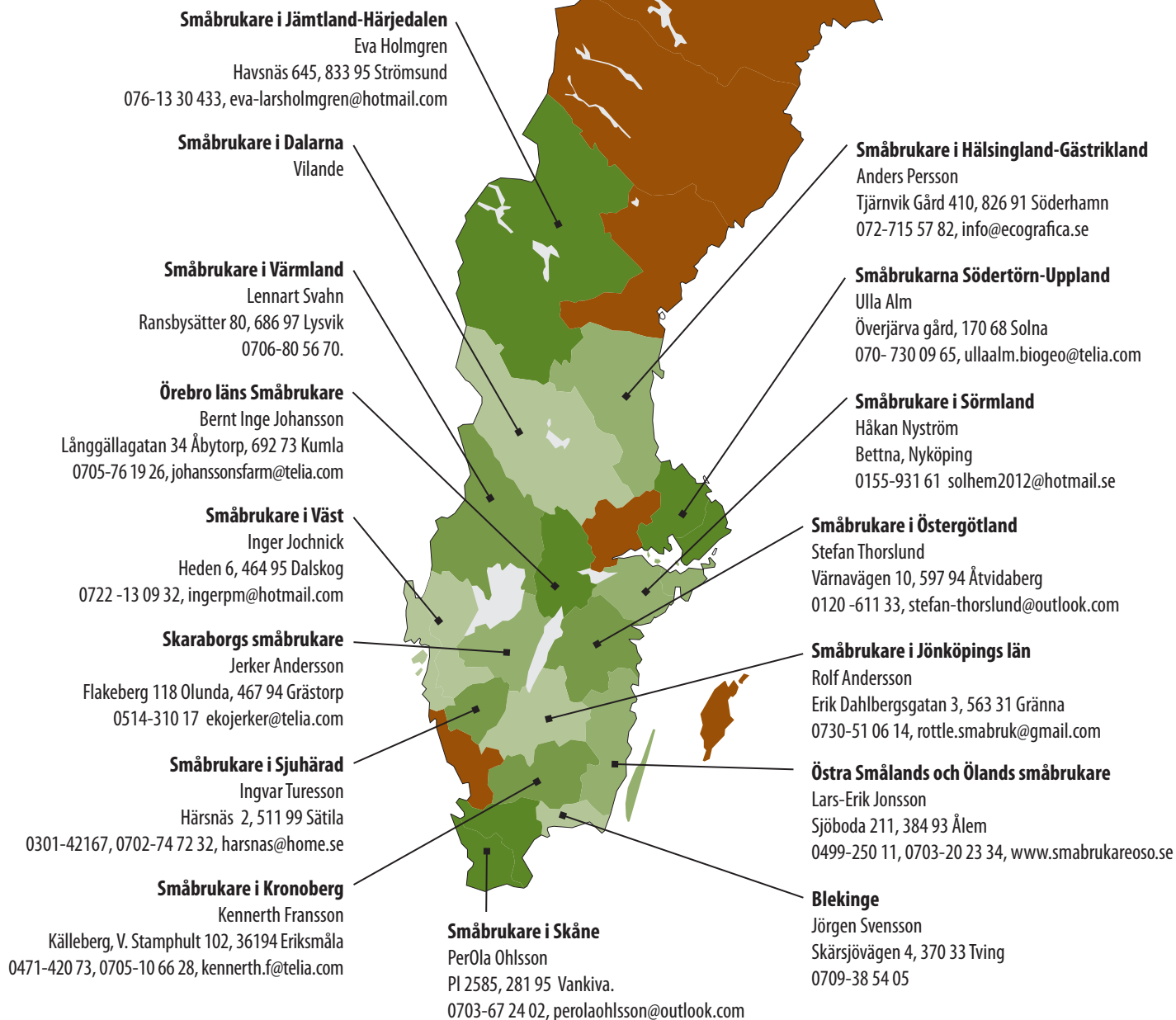
Den 14/2 2018 kl 19.00 ordnar vi filmkväll i Skebokvarn.

ÅRSMÖTE

Årsmötet 2018 hålls kl.19.00 den 14/3 i Skebokvarnsgården. Vi bjuder på kaffe och musik. Vid frågor kontakta Håkan Nyström 0155-93161.

LOKALAVDELNINGAR

I lokalavdelningarna hittar du dina närmaste småbrukarvänner. Välkommen att kontakta förbundet om du vill starta en lokalavdelning där en sådan saknas.

POSTTIDNING B

Småbrukaren
c/o Lena Larson
Estenstorp 5
570 21 Malmbäck

WILSSONS AB

BOKFÖRINGSBYRÅ I SKARA

Vi hjälper till med:

Bokföring
Bolagsbildningar
Deklarationer
Bouppteckningar
Bodelningar
Testamenten
Bokslut
Likvidationer
Skattefrågor
Arvskiften
Årsredovisningar
Äktenskapsförord

Gunnar Wilssons
Telefon: 0511-161 65
Fax: 0511 -161 66
Adress: Parkgatan 8, 532 32 Skara
Epost: wilssonsbokforingsbyra@telia.com

SAMAP

Hushållssädeskvagnar

Mal färskt fullkornsmjöl
av bl.a. vete och råg

- malt på naturstenar
- mycket tystgående
- inget bortsiktat
- fullt hälsovärde

Ring så
berättar
vi mera!

ORBIO AB • tel: 08-767 08 85 • www.orbio.se

God jul
och ett
gott nytt år
önskar
styrelsen